

2. – 123 с.
2. Вакулюк П. Г. Нариси з історії лісів України / П. Г. Вакулюк. – Фастів : Поліфаст, 2000. – 624 с.
3. Уголовный кодекс УССР: утв. ВУЦИК 23 августа 1922 г. // Х.: Изд-во Наркомюста УССР, 1923. – 134 с.
4. Амчиславский Я. Л. Лесное законодательство Украины / Я. Л. Амчиславский, С. С. Баталин. – Х.: Изд-во Наркомюста УССР, 1926. – 531 с.
5. Уголовный кодекс УССР в ред. 1927 г. // Х.: Юрид. Изд-во НКЮ УССР, 1927.
6. Субтельний О. Україна: історія // Пер. з англ. Ю. І Шевчука. – 3-тє вид., перероб. і доп. / О. М. Субтельний. – К.: Либідь, 1993 р. – 720 с.

УДК 347.441

ПОНЯТТЯ ДОГОВОРУ ЗА УКРАЇНСЬКИМ ТА ІНОЗЕМНИМ ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ В КОНТЕКСТІ РІЗНИХ ПРАВОВИХ СІМЕЙ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Родоман Т.О., здобувач науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва Національної академії правових наук України (м. Київ)

Родоман Т.О. Поняття договору за українським та іноземним цивільним законодавством в контексті різних правових сімей: порівняльний аспект.

У науковій статті аналізуються характерні риси та особливості поняття договору за українським та іноземним цивільним законодавством. Незважаючи на загальноживаність поняття “договору”, існує необхідність у комплексному вивченні та аналізі договору з точки зору зобов’язального права різноманітних країн, що представляють собою різні правові сім’ї, оскільки відсутність єдиного підходу до визначення поняття “договору” в українському та іноземному цивільному законодавстві призводить до неоднакового трактування поняття. Визначено, що різноманітність підходів не “руйнують” договір, а навпаки: доповнюють його певними ознаками та надають можливість розглядати це багатозначне поняття з різних точок зору.

Ключові слова: цивільно-правовий договір, угода, зобов’язання, правовий акт, правова сім’я.

Родоман Т.А. Понятие договора за украинским и иностранным гражданским законодательством в контексте разных правовых семей: сравнительный аспект

В научной статье анализируются характерные черты и особенности понятия договора по украинскому и иностранному гражданскому законодательству. Несмотря на общеупотребляемость понятия “договора”, существует необходимость в комплексном изучении и анализе договора с точки зрения обязательственного права различных стран, представляющих собой различные правовые семьи, поскольку отсутствие единого подхода к определению понятия “договора” в украинском и иностранном гражданском законодательстве приводит к неодинаковой трактовке понятия. Определено, что разнообразие подходов не “разрушают” договор, а наоборот: дополняют его определенными признаками и предоставляют возможность рассматривать это многозначное понятие с разных точек зрения.

Ключевые слова: гражданско-правовой договор, соглашение, обязательство, правовой акт, правовая семья.

Rodoman T. The concept of contract in Ukrainian and foreign civil law in a context of different law families: comparative aspect

The characteristics and features of the concept of contract in Ukrainian and foreign civil legislation are analyzed in this scientific article. Despite of general usage of the term “contract”, there is a necessity in a complex research and analysis of the contract in the light of contractual law of different countries which represent different legal families, since the lack of unitary approach to the definition of “contract” in the Ukrainian and foreign civil legislation leads to unequal interpretation of contract concept. The thesis that the variety of approaches does not “destroy” contract and vice versa: complements its specific characteristics and provide an opportunity to consider this conceptual term from different points of view – is determined in this article.

Key terms: civil contract, agreement, obligation, legal act, law family.

Постановка проблеми. Поняття “договір” є однією із найрозповсюдженіших в юридичній науці категорій дослідження цивільного права, яка має визначальне значення у регулюванні конкретних правовідносин та усталених суспільних відносин загалом у всіх країнах без виключення.

Договір є мобільною та “живою” частиною цивільного права, основним зв’язуючим елементом союзу суб’єктів конкретних правовідносин, який здатний впливати на правову сферу, яка сформувалася навколо правового зв’язку між сторонами договору. Можна стверджувати, що договір є архіважливим поняттям у сфері права загалом, а враховуючи стрімкий розвиток суспільства, договір займає чільне місце у будь-якій галузі права, зокрема цивільній, а відповідно і у всіх правових сім’ях без виключення.

Так, поняття “договору”, яке міститься в Цивільному кодексі України та підзаконних нормативно-правових актах не є однаковим, що в певній мірі призводить до різного його тлумачення. Такі ж розбіжності притаманні й іноземному цивільному законодавству.

Це свідчить про те, що українським та іноземним законодавцем недостатньо розроблена концепція поняття “договору”, що вказує на необхідність комплексного вивчення та аналізу договору з точки зору цивільного, зокрема зобов’язального права різноманітних країн, що представляють собою несхожі одна на одну правові сім’ї.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання співвідношення поняття “договору” за українським та іноземним законодавством досліджували: Зозуляк О., Алексєєв І., Маріц Д., які розглядали договірну правову природу та юридичні ознаки в кожному окремому випадку. В Росії цьому питанню теж приділено увагу, зокрема такими цивілістами як: Виборновою Е., Калабековим Ш., Халфіною Р.

Тим не менше, необхідно зазначити, що питання співвідношення з точки зору різних правових сімей є практично недослідженим, що й викликає необхідність розробки даної тематики.

Виділення невирішеної проблеми. Незважаючи на багаторічну та стрімку динаміку розвитку суспільних відносин у найрізноманітніших сферах життя, цивільно-правовий договір займає визначальне місце у регулюванні цивільно-правових відносин й донині.

Розвиток ринкової економіки та підприємництва докорінно змінили роль та значення договору, розширилася сфера його застосування, з’явилося багато нових договорів, які використовують як засіб подолання монополії у процесі приватизації і корпоратизації, дедалі більшого поширення набуває договірна форма створення комерційних структур, у багатьох випадках договір стає єдиним регулятором відносин. Договір – це правова форма, генезис якої сягає часів римського цивільного законодавства, який триває й удосконалюється й нині.

Договір слугує ідеальною формою активності учасників цивільного обороту. Важливо підкреслити те, що конструкція договору, як породження юридичної техніки, у ході розвитку історії суспільства залишається у своїй основі досить стабільною конструкцією, проте різноманітні підходи до розуміння договору вносять певну незрозумілість у цивільно-правову сферу.

Метою наукової статті є здійснення повноцінного аналізу поняття “договору” з позицій різних правових сімей відповідно до умов сучасного розвитку цивільного законодавства.

Результати дослідження. Правова сім'я являє собою сукупністю правових систем, що об'єднані внаслідок однакового трактування джерел, понять, ідей, принципів тощо. За допомогою правових сімей виникає можливість вивчення спільних та відмінних рис у визначенні одного і того ж поняття, у даному випадку поняття “договору”.

Найпоширенішими правовими сім'ями є: романо-германська та англо-саксонська, які включають в себе різні правові групи. Проте, якщо ж звернутися до доктринальних джерел, то можна виділити й релігійну правову сім'ю, яка включає в себе ісламське, канонічне, іудейське та індуське право, а також традиційну (звичаєву) сім'ю та сім'ю соціалістичних правових сімей.

Романо-германська правова сім'я має подібні ознаки, що склалися на основі давньоримського цивільного права і включає в себе германську, романську, скандинавську, східно-європейську та латиноамериканську групи. Що ж стосується англо-саксонської правової сім'ї, то вона в свою чергу включає правові системи США, Англії та країн співдружності націй.

Чинне законодавство України, яке входить до східно-європейської системи романо-германської правової сім'ї, містить визначення поняття договору в ч.1 ст.626 Цивільного кодексу України: договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків [1].

Законом України “Про захист прав споживачів” договір визначається як усний чи письмовий правочин між споживачем і продавцем (виконавцем) про якість, терміни, ціну та інші умови, за яких реалізується продукція [2].

Раніше у вітчизняній юридичній науці, зокрема у ст.41 Цивільного кодексу Української РСР було встановлено, що угодами визнаються дії громадян та організацій, спрямовані на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Угоди можуть бути односторонніми і дво- або багатосторонніми (договори) [3]. Із вказаної норми вбачається, що поняття “угода” ототожнювалося з сучасним поняттям “договір”, який може бути двостороннім або ж багатостороннім. Також, поняття “угода” за Цивільним кодексом УРСР тотожне сучасному поняттю “правочин”, що згідно ч.1 ст.202 ЦК України є дією, яка спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків [1].

Проте, зведення договору лише до угоди є не зовсім вірним, адже договір не лише встановлює права і обов'язки, але й передбачає здійснення суб'єктом конкретних дій, зміст яких закріплено в угоді. Саме договір визначає, що необхідно виконати і які юридичні вимоги ставляться до виконання дій. Тому роль і функції договору значно ширші, ніж у традиційному розумінні угоди” [4, 42].

Свого часу юрист Іоффе зазначав: крім того, що договір рівнозначний угоді, що укладається із ціллю встановлення, зміни або припинення цивільних праводіносин (тобто розуміється як юридичний факт), інколи під договором розуміють саме цивільне праводіношення, яке виникає з такої угоди, а в деяких випадках терміном “договір” визначають документ, який фіксує факт встановлення зобов'язання по волі учасників праводіношення [5, 385-386]. Також вказував на те, що для всебічного ознайомлення із його сутністю, договір повинен бути вивчений як юридичний факт, і як праводіношення, і як форма, що використовується при його укладенні [6, 26-27]. Тобто в першу чергу договір рівносильний угоді, хоча й кореспондує й іншим формам його розуміння.

Визначення договору також міститься у наказі Міністерства економіки України “Про затвердження Правил продажу товарів на замовлення та поза торговельними або офісними приміщеннями”, за яким договором є усний чи письмовий правочин між споживачем і продавцем про якість, терміни, ціну та інші умови, за яких реалізується продукція [7].

Що ж стосується Господарського кодексу України, то його норми не містять жодного покликання на поняття “правочин”, натомість застосовується поняття договору, контракту та угоди.

В Сімейному кодексі України домінуючим є поняття договору, який в його контексті зустрічається 44 рази. Дванадцять разів вказаний кодекс налічує посилання на поняття “правочин”, які містяться в статті 177 щодо управління майном дитини. Поняття угоди зустрічається лише 2 рази, зокрема в ч.2 ст.100 Сімейного кодексу України: угода про зміну шлюбного договору нотаріально посвідчується, а також у ч.2 ст.217 Сімейного кодексу України: угода про надання усиновлювачем плати за згоду на усиновлення дитини батькам, опікунам чи іншим особам, з якими вона проживає, є нікчемною.

Із наведеного вбачається, що норми проаналізованих кодифікованих актів містять усі три категорії: договір, правочин та угода, однак виникає закономірне питання щодо їхнього застосування у правовій сфері.

Необхідно взяти за основу положення п.1 ч.2 ст.11 Цивільного кодексу України: договори та інші правочини є підставами виникнення цивільних прав та обов'язків.

Формально серед вказаних в ст.11 Цивільного кодексу України підстав не має ні угод, ні “домовленостей”, але велика кількість нормативно-правових актів містять покликання на угоди в розумінні договорів, а проаналізовані терміни стали часто вживаними та зрозумілими для населення загалом та правознавців [8, 14].

Із вищевказаного вбачається, що в Цивільному кодексі України законодавець визначає договір через категорії “правочин” і “домовленість”, тобто українська цивілістична доктрина не має єдино вірного підходу до розуміння цивільно-правового договору. Різноманітність думок щодо розуміння цього правового явища доповнюють одне одного окремими характеристиками.

Що ж стосується вивчення іноземного цивільного законодавства, зокрема у сфері зобов'язального права, то теж можна переконатися в тому, що цивільне законодавство кожної держави містить “своє специфічне” формулювання поняття “договору”.

Так, наприклад, цивільне законодавство інших країн тієї ж східно-європейської системи романо-германської правової сім'ї визначають договір наступним чином: норми Цивільного кодексу Російської Федерації (ч.1 ст.420) [9] та Цивільного кодексу Республіки Молдова (ч.1 ст.666) [10] визначають договір як угода двох або декількох осіб про встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків, а норми Цивільного кодексу Республіки Білорусь (ч.1 ст.154) – як дії сторін і юридичних осіб, які направлені на встановлення, зміну та припинення цивільних прав та обов'язків [11].

Непогоджуючись, Халфіна Раїса Осипівна, відома в Росії доктор юридичних наук і професор, заперечувала, що договір – взаємна угода або згода сторін, що спрямована на виникнення, зміну або припинення цивільних праводіносин. На її думку, у поняття договору, крім погодження волі двох чи декількох осіб, “мають бути включені їх взаємні права та обов'язки, при цьому права та обов'язки, які приймає на себе кожна зі сторін, як правило, різні, але вони мають бути взаємопогодженими, мають у своїй сукупності дати єдиний правовий результат” [12, 50].

Романська група романо-германської правової сім'ї. Положення ст.1101 Французького цивільного кодексу 1804 року визначають договір як узгодження, за допомогою якого одна або кілька сторін зобов'язуються перед іншою особою або перед кількома особами дати будь-що, зробити будь-що або не робити будь-що [13, 300]. Відповідно до ст.1156 ФЦК при розгляді договорів слід передусім дослідити, яким був обопільний намір сторін, які домовлялися, а не зупинитися на буквальному змісті висловів. Якщо ж якась договірна умова може розумітися двояко, то її слід розуміти в тому сенсі, при якому можуть настати певні негативні наслідки. Заперечення проти умов договору можуть прийматися настільки, наскільки вони стосуються умов договору (ст.1158 ФЦК). Тлумачення не має єдиного значення і здійснюється відповідно до звичаїв тієї місцевості, де укладений договір (ст.1159 ФЦК). Договір повинен бути доповнений умовами, які є звичайними, навіть якщо вони не були висловлені в договорі (ст.1160 ФЦК). Всі умови договору тлумачаться тоді, коли вони залежать одна від одної, з наданням їм передбаченого актом (договором) значення в цілому (ст.1161 ФЦК). У разі сумнівів договори повинні тлумачитися проти того, хто висловив умову, і на користь того, хто прийняв на себе зобов'язання (ст.1162 ФЦК) [14].

Видатний французький юрист, дослідник римського та французького загального права – Потьє Робер Жозеф в своєму “Трактаті про зобов'язання” також визначає договір як угоду двох чи декількох осіб, що спрямована на встановлення між ними зобов'язань [15, 90].

Германська група романо-германської правової сім'ї. Німецьке цивільне уложення містить положення договору як юридичного факту, що не потребує пояснень, оскільки поняття є достеменно відоме.

Так, наприклад, Красавчиков Олександр Олександрович зазначає, що договір є юридичним фактом, але особливого роду, який відрізняється від усіх загалом юридичних фактів, так і від визначених видів юридичних дій [16, 3]. Договір належить до юридичних фактів, на основі яких виникає будь-яке зобов'язання [17, 132].

Також ж думки і Єгоров Микола Дмитрович, який розуміє договір як юридичний факт, що лежить в основі зобов'язання, точніше саме договірне зобов'язання і документ, в якому зазначений конкретний факт встановлення зобов'язального правовідношення між сторонами [18, 428].

Стаття 213 Цивільного кодексу Нідерландів оперує поняттям договору у значенні багатосторонньої угоди, в якій одна сторона або кілька сторін приймають на себе зобов'язання по відношенню до однієї або кількох сторін. Дане поняття визначено в ст.213 Книги 6 Цивільного кодексу Нідерландів [19, 14]. Проте, відповідно до ст.6:248 Цивільного кодексу Нідерландів суддя встановлює зміст договору з урахуванням обставин конкретного випадку, дотримуючись принципів справедливості та розумності. Вирішальним чинником є не буквальне значення умови, а те значення, яке сторони договору можуть на засадах взаємності надати йому відповідно до обставин, що склалися, а також те, чого вони можуть очікувати один від одного у зв'язку з цим. Має також значення, до яких соціальних верств належать сторони і який рівень юридичних знань від них можна від них очікувати [20, 243].

Латиноамериканська група романо-германської сім'ї. Статтею 1137 Цивільного кодексу Аргентини договір визначено добровільною домовленістю декількох осіб, яка встановлює і регулює їх права [21, 375].

Цивільний кодекс Мексики в ст.1793 визначає договір як угоду, яка встановлює або змінює права [22, 155]. При цьому, виходячи із буквального трактування, угода про припинення прав іменується договором по мексиканському законодавству не буде.

Варто зазначити, що російський цивіліст Ш. В. Калабеков притримується такої ж точки зору, вважаючи, що угоди, котрі направлені на припинення вже існуючих відносин не являються договорами в силу своєї мало значимості [23, 55]. Проте не зрозуміло, чому юридичні факти, направлені на встановлення прав та обов'язків являються більше значимими, ніж ті, які направлені на їх припинення.

Цивільний кодекс Еквадору визначає поняття договору як акт, в силу якого одна сторона зобов'язується по відношенню до іншої сторони дати що-небудь, зробити що-небудь або не робити чого-небудь. Таке ж визначення містить ст.1495 ЦК Колумбії [22, 156].

В країнах англо-саксонської системи права, яка розроблена переважно судами, використовується інше поняття договору. Договором вважають зроблену взаємні представлення (задоволення) обіцянку, що забезпечено санкцією (можливістю звернутися до суду). З огляду на те, що немає доктринального вчення про зобов'язання, зрозумілим є і той факт, що відсутня доктринальна класифікація договорів.

Так, Звід договірних прав, який розроблений Американським інститутом права та опублікований в 1932 році, визначає договір як обіцянку або ряд обіцянок, порушення яких закон визначає основою для позову і виконання яких тим чи іншим способом закон визначає обов'язком (параграф 1 гл.1) [24, 104].

Єдиний торговий кодекс США (Uniform Commercial Code) 1962 року в ст.1-201 визначає договір як правове зобов'язання в цілому, що випливає з угоди сторін у відповідності з дійсним Законом та іншими нормами, які підлягають застосуванню. Угода – це фактично здійснений договір сторін, наявність якого витікає з їх заявлених або інших обставин, включаючи певний порядок тощо [25, 142]. Таким чином, англо-саксонське визначення договору також допускає наявність угоди між сторонами, що називається обіцянкою, тобто договір розглядається із точки зору обіцянки.

Між романо-германською та англо-американською системою існує проміжна змішана система, що представляє собою гібрид цих двох правових систем. Сутність такого гібрида полягає в тому, що він заснований на римському праві, але одночасно перебуває під сильним впливом англо-американського загального права. Провінція Квебек (Канада) та Філіппіни входять у цю змішану групу.

Цивільний кодекс канадської провінції Квебек у ст.1378 визначає договір як угоду воль, при чому одна або кілька осіб зобов'язуються перед іншою особою (особами) виконати певне зобов'язання. (Quebec Civil Code). Згідно зі ст.1432 Цивільного кодексу Квебека у всіх випадках за наявності сумнівів договір повинен тлумачитися на користь сторони, що приєдналася [14].

Норми Цивільного кодексу Філіппін (ст.1305) визначають договір як зв'язок між двома сторонами через встановлення зобов'язань (надання послуг) однієї особи іншій [21, 408].

Сім'я соціалістичних правових сімей. Згідно ст.85 Загальних положень цивільного права КНР, прийнятих у 1986 році, договір – це згода, яке встановлює, змінює або припиняє цивільні відносини між сторонами. Договір, укладений у відповідності до закону, охороняється законом [22, 155].

У цивільному законодавстві Португалії та деяких інших держав визначення договору відсутнє. Цілком ймовірно, що відсутність легальної дефініції договору у законодавстві зазначених держав можна пояснити багатоманітністю підходів до розуміння правового явища, яке розглядається.

Висновки та пропозиції. Законодавство різних країн світу не виробило єдиного підходу до розуміння поняття договору. Аналізуючи цивільне законодавство щодо визначення поняття договору, можна дійти висновку, що в українському та іноземному цивільному законодавстві ядром договору є угода, як основна опорна конструкція договірного права.

З огляду на наведене очевидно, що при визначенні договору з тої чи іншої точки зору слід брати до уваги низку факторів та піддавати його оцінці в кожному випадку, розкриваючи його сутність, функції та якісні характеристики.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №435-IV.
2. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №1023-XII.
3. Цивільний кодекс Української РСР від 18 липня 1963 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1963. – №1540-VI.
4. Гражданское право: учебник в 2-х томах / под ред. Е.А. Суханова. – М.: БЕК. – Т.2. – 1993. – 432 с.
5. Иоффе О.С. Советское гражданское право. Курс лекций. Общая часть. Право собственности. Общие учение об обязательствах: учебное пособие для высш. юрид. учеб. заведений / О.С. Иоффе. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1958. – 511 с.
6. Иоффе О.С. Обязательственное право / О.С. Иоффе. – М.: Юрид. лит., 1975. – 880 с.
7. Про затвердження Правил продажу товарів на замовлення та поза торговельними або офісними приміщеннями: наказ Міністерства економіки України від 19 квітня 2007 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – №103.
8. Договірне право України. Загальна частина: навчальний посібник / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін.; за ред. О.В. Дзери. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 896 с.
9. Цивільний кодекс Російської Федерації. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.zakonrf.info/gk/420/>
10. Цивільний кодекс Республіки Молдова. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=3244
11. Цивільний кодекс Республіки Білорусь. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://pravo.by/world_of_law/text.asp?RN=hk9800218#&Chapter=9
12. Халфина Р.О. Значение и сущность договора в советском социалистическом гражданском праве / Р.О. Халфина. – М.: Изд-во АН СССР, 1952. – 478 с.
13. Гражданское, торговое и семейное право капиталистических стран / отв. ред. В.К. Пучинский, М.И. Кулагин. – М.: Издательство Университета дружбы народов, 1986. – 384 с.

14. Веретельник Л.К. Тлумачення цивільно-правових договорів за законодавством європейських країн. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2011_1/PB-1/PB-1_54.pdf
15. Агарков М.М. Обязательство по советскому гражданскому праву / М.М. Агарков. – М.: Типография Известий Советов депутатов трудящихся СССР, 1940. – 175 с.
16. Красавчиков О.А. Гражданско-правовой договор / О.А. Красавчиков // Гражданско-правовой договор и его функции: сборник. – Свердлов, 1980. – 734 с.
17. Цивільне право України: підручник в 2 томах / за ред. С.О. Харитонов, П.Ю. Голубсової. – Х.: Одиссей. – Т.1. – 2008. – 832 с.
18. Гражданское право / под ред. А.П. Сергеева, Ю.К. Толстого. – СПб., 1996. – 552 с.
19. Договірне право: навчальний посібник / Вавженчук С.Я. – К.: КНЕУ, 2011. – 584 с.
20. Тиллем М. Обязательственное право в новом гражданском кодексе. Система и первый судебный опыт // Правовая система Нидерландов. – М.: Зерцало, 1998. – С. 421-457.
21. Гражданские и торговые кодексы зарубежных стран: Сборник законодательства. Современное зарубежное частное право / под ред. С.Н. Медведева, С.О. Звонок. – Ставрополь: Изд-во СГУ, 1999. – 412 с.
22. Выборнова Е.С. К понятию гражданско-правового договора / Е.С. Выборнова // Актуальные проблемы русского права. – №3. – 2010. – С. 153-159.
23. Калабеков Ш.В. Договор как универсальная правовая конструкция: дис. ... канд. юрид. наук. М., 2003. – 100 с.
24. Халфина Р.О. Договор в английском гражданском праве / Р.О. Халфина. – М.: Издательство Академии наук СССР, 1959. – 319 с.
25. Кулагин М.И. Предпринимательство и право: опыт Запада / М.И. Кулагин. – М.: Дело, 1992. – 144 с.

УДК: 343.985

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДИ

Хараберюш О.І., к.ю.н., старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності Донецького юридичного інституту МВС України

Хараберюш О.І. Криміналістична характеристика злочинів та її значення для оперативно-розшукового забезпечення протидії контрабанді.

У статті досліджено криміналістичну характеристику злочинів з позиції її кількісного та якісного складу. Визначено кількість елементів криміналістичної характеристики контрабанди та проаналізовані складові її частини. На основі цього аналізу надано пропозицію щодо доповнення її новим елементом, який характеризує сучасні зміни у способах та методах скоєння контрабанди. Особливістю сьогодення є те, що контрабанда носить організований транснаціональний характер. Попередження і припинення діяльності цих транснаціональних злочинних формувань, які займаються контрабандою і скоюють суміжні з нею злочини, припускає проведення оперативно-розшукових заходів в рамках оперативно-розшукового забезпечення протидії цим злочинам. І тому нами обґрунтовано, що одним з елементів криміналістичної характеристики повинна бути характеристика організованих злочинних угруповань та організацій, що займаються контрабандою.

Ключові слова: криміналістична характеристика, транснаціональна злочинність, контрабанда, оперативно-розшукове забезпечення.

Хараберюш А.И. Криминалистическая характеристика преступлений и ее значения для оперативно-розыскного обеспечения противодействия контрабанде.

В статье исследована криминалистическая характеристика преступлений с позиции ее количественного и качественного состава. Определено количество элементов криминалистической характеристики контрабанды и проанализированы составные ее части. На основе этого анализа дано предложение относительно дополнения его новым элементом, который характеризует современные изменения в способах и методах совершения контрабанды. Особенностью настоящего есть то, что контрабанда носит организованный транснациональный характер. Предупреждение и прекращение деятельности этих транснациональных преступных формирований, которые занимаются контрабандой и совершают смежные с ней преступления, предполагает проведения оперативно-розыскных мероприятий в рамках оперативно-розыскного обеспечения противодействия этим преступлениям. И потому нами обосновано, что одним из элементов криминалистической характеристики должна быть характеристика организованных преступных группировок и организаций, которые занимаются контрабандой.

Ключевые слова: криминалистическая характеристика, транснациональная преступность, контрабанда, оперативно-розыскное обеспечение.

Kharaberyush O. The of criminal law feature of the crimes and her importance's for operational-search of the ensuring the reluctance to contraband.

In article explored of criminal law feature crimes with positions her quantitative and qualitative composition. The certain amount of criminal law feature element of the contraband and analyses component her part. Offer is given on base of this analysis for additions his new element, which characterizes the modern changes to way and method of completion of the contraband. The Particularity persisting there is that contraband carries the organized transnational nature. Warning and cessation to activity these transnational criminal shaping, which concern with the contraband and make adjacent with her crimes, expects undertaking operational-searchs action within the framework of operational-search of the ensuring the reluctance to this crimes. And therefore us is motivated that one of the element of the of criminal law feature must be a feature organized criminal groups and organization, which concern with the contraband.

Keywords: criminal law feature, transnational criminality, contraband, operational-investigation provision.

Постановка проблеми. Значну загрозу суспільству становить організована злочинність, яка набуває міжнародного характеру. Одним із найбільш небезпечних напрямків криміналізації зовнішньоекономічної сфери є контрабандна діяльність, тобто незаконне переміщення товарів через митний кордон, у всіх її проявах. Українське суспільство сьогодні, як і в попередні роки, перебуває у стадії проведення правових реформ. За цих умов правоохоронним органам нашої держави постійно доводиться протистояти зростанню злочинності. За оцінкою Кабінету Міністрів України, контрабанда завдає суттєвої шкоди економічним відносинам у сфері господарської діяльності нашої держави. Незважаючи на вжиті з боку уряду заходи щодо протидії цим злочинам, контрабанда набуває все більших масштабів та організованих форм, завдаючи колосальних збитків економіці держави.

Зафіксовані обсяги незаконного переміщення через кордон предметів контрабанди (стратегічна та інша промислова сировина, вибухові речовини, зброя та боеприпаси, культурно-історичні цінності тощо) свідчать про те, що цей вид злочину набув надзвичайно небезпечного масового характеру [1, с. 230].